

Uiteenlopende bedrijfsstrategieën als antwoord op PAS

Erwin Wauters, Elke Rogge, Elke Vanempten,
Maarten Crivits, Eva Kerselaers (ILVO)
David De Pue (Ugent)

Flankerend beleid PAS

- **Bedrijfsbegeleiding**
advies dat landbouwers kunnen inwinnen bij een erkende adviesdienst
- **Bedrijfsverplaatsing**
het verplaatsen van stallen of het volledige bedrijf naar een nieuwe, geschikte locatie
- **Bedrijfsreconversie**
omschakeling van bedrijfsactiviteit door investeringen in emissiearme stalsystemen of in een nieuwe bedrijfstak
- **Bedrijfsbeëindiging**
stopzetting van de bedrijfsactiviteit
- **Uitgestelde bedrijfsbeëindiging**
stopzetting van de bedrijfsactiviteit na verloop van tijd
- **Koopplicht**
verplichte aankoop van het bedrijf door de overheid

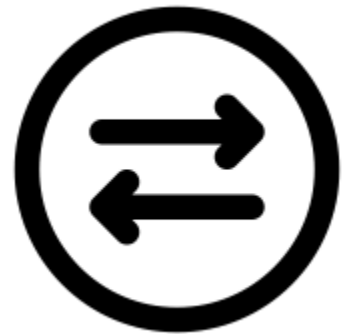
Gradaties van verandering als reactie op externe factoren

- Incrementele wijziging, robuustheid verhogen
- Adaptatie: grotere aanpassing maar blijft in essentie hetzelfde systeem met dezelfde functies
- Transformatie: zeer grote aanpassing, wordt een ander systeem

Gradaties van veranderingen richting duurzamere systemen

- Efficiëntie: uitstoot per eenheid productie verlagen
- Substitutie: aanpassingen aan productieproces zodat het minder uitstoot
- Redesign: volledig andere manier van productie en bedrijfsvoering, met minder uitstoot

Gradaties van veranderingen en PAS

- Incrementeel
- Adaptatie
- Transformatie

- Efficiëntie
- Substitutie
- Redesign

- Bedrijfsreconversie PAS lijst
- Bedrijfsreconversie: grotere wijziging
- Bedrijfsreconversie: zeer grote wijziging
- Bedrijfsverplaatsing
- Vormen van stopzetting

Voorbeeld: schiermonniksoog

Voorbeeld: schiermonnikoog

 Rundveehouderij

Nieuws | 29 aug 2017

Toekomst melkveehouders Schiermonnikoog ongewis

Volledige omschakeling naar een biologische bedrijfsvoering en volledige zelfvoorzienendheid is voor meerdere melkveebedrijven op Schiermonnikoog financieel niet haalbaar.

Dat zegt Johan Hagen, voorzitter van belangenvereniging Boerenbelang. Het gaat om een van de scenario's die het Louis Bolk Instituut vorig jaar ontwikkelde om op die manier de stikstofdepositie op het eiland fors terug te brengen zoals de provincie Friesland verlangt.

Al snel bleek deze optie voor 2 van de 7 bedrijven niet interessant, maar na individuele doorrekening is gebleken dat meer bedrijven in de problemen zouden komen. Dat betekent volgens Hagen niet dat omschakeling naar bio voor alle bedrijven een volledig gepasseerd station is. Duidelijk is dat de melkveehouders zoveel mogelijk opties willen openhouden om ondanks het inkrimpen van de veestapel op het eiland een goed verdienmodel overeind te houden.

Bekijk ook de fotoreportage: **Het is samen of niet op Schiermonnikoog**

Zelf verzuivelen op eiland

Voor een goed verdienmodel wordt met verschillende partijen gesproken zoals Na-

Voorbeeld: schiermonnikoog

Boeren op Schier staan koeien af in ruil voor zuivelfabriek

Melkveehouder Ludie van der Bijl (Foto: Mario Miskovic/RTV Noord)

De zeven boerenbedrijven op Schiermonnikoog leveren ruim eenderde van hun melkvee in. Ze hebben een overeenkomst gesloten met Natuurmonumenten en de gemeente Schiermonnikoog.

De boeren krijgen ook iets terug voor het inleveren van vee: ze mogen aan de gang met een zuivelboerderij

Melkveehouder op Schiermonnikoog neemt genoeg met minder

FRIESLAND TIENKE WOUDA 08 JUN 2018 OM 12:10UUR

Melkveehouder en recreatieondernemer Peter Visser op Schiermonnikoog had vier jaar geleden nog 75 koeien. Nu herkauwen er in zijn pas verbouwde ligboxenstal 55 dieren. De inkrimping voelt als een opluchting. 'Door de PAS-maatregelen ben ik anders gaan denken. Ik neem genoeg met minder.'

Met het verkleinen van zijn veestapel loopt de veertiger vooruit op een afspraak tussen de zeven melkveehouders op het eiland, Natuurmonumenten en gemeente Schiermonnikoog.

Door 35 procent minder koeien te melken in 2020, willen ze de stikstofuitstoot op het Natura 2000-gebied met 35 procent verlagen. Van een dikke 650 koeien gaan ze naar zo'n 440. Om het inkomensgat op te vullen, zijn er plannen om de 3 miljoen kilo melk te verwerken tot kaas, volgens de duurzaamheidseisen die bijvoorbeeld Albert Heijn stelt.

Focus onderzoek

Wat drijft de keuze voor het soort aanpassingen als reactie op PAS?

Wat zijn belemmeringen en stimulansen voor vormen van aanpassing zoals adaptatie/substitutie en transformatie/redesign

Bedrijfsreconversie

- Incrementeel/efficiëntie
 - Maatregel PAS lijst (emissiearme stal etc.)
- Adaptatie/substitutie
 - Bedrijfstak met dieren stopzetten
 - Andere bedrijfstak (verder) uitbouwen
- Transformatie/redesign
 - Omschakelen naar andere systemen, extensiever, agro-ecologisch, herstellende landbouw, biologische landbouw
 - Verbreden en verdiepen (hoeveverwerking, hoeveverkoop, boerenmarkt, hoevetoerisme, natuurdiensten, ...)

Succes – en faalfactoren

Psychologische aspecten

- “Dat is niks voor mij.”
- Andere opties zien
- Durven veranderen
- Mening van anderen
- Mindset

Huidige bedrijfsvoering

- “Je móet wel verder doen.”
- Specifieke en hoge investeringen
- Igv VLIF steun moet je investering blijven gebruiken
- Bestaande stallen, dieren, kennis,...

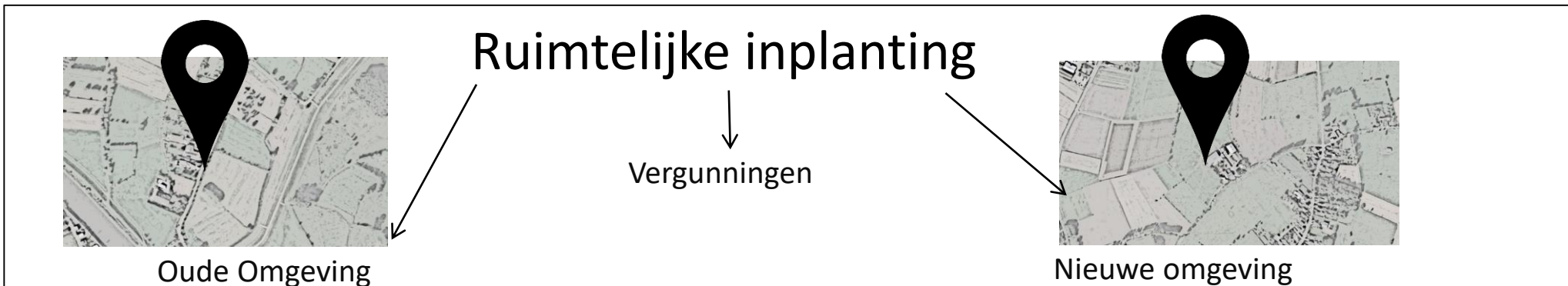
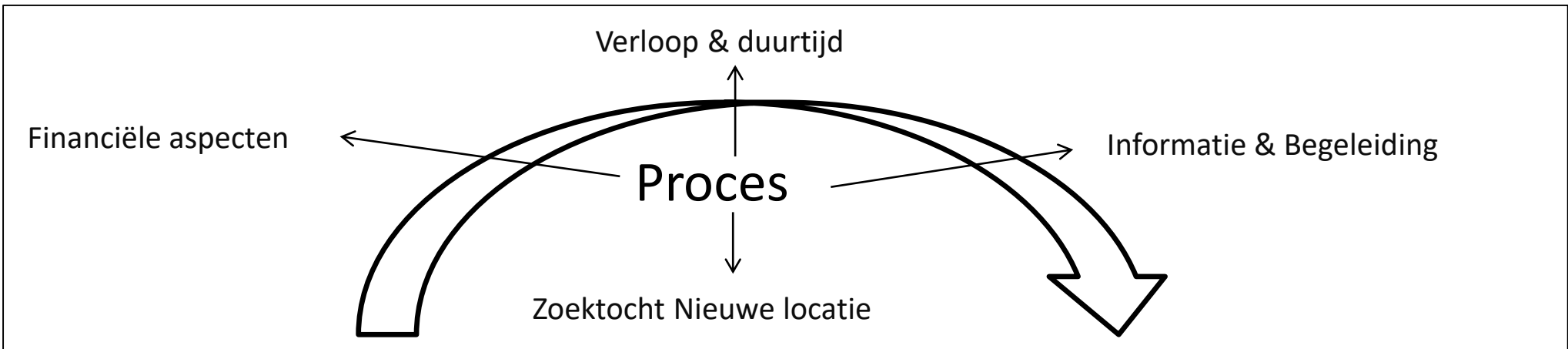
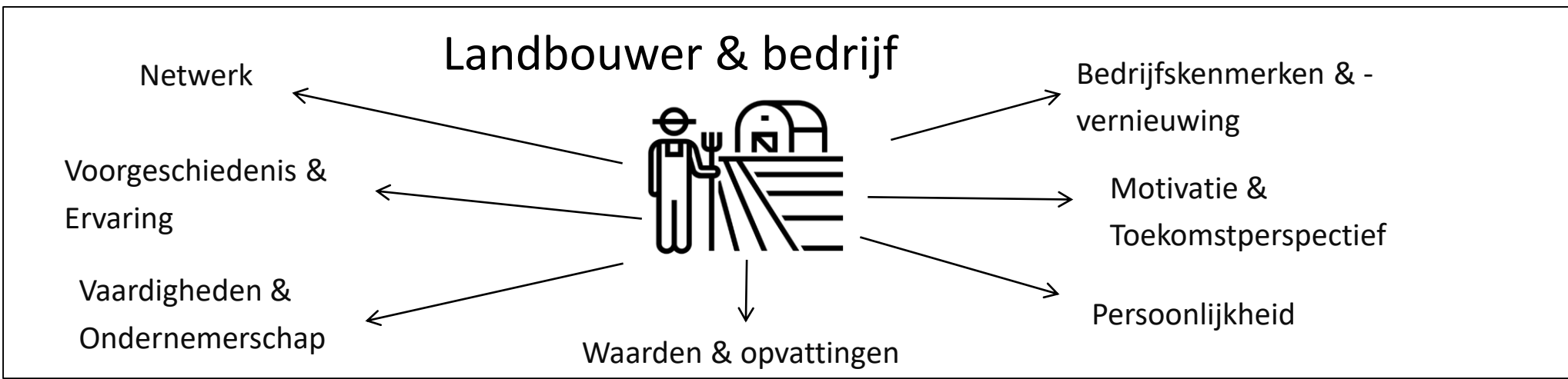
Nieuwe bedrijfsvoering

- “Je moet het écht willen.”
- Tijdsinvestering
- Nieuwe kennis nodig
- Investeringskost
- Toegevoegde waarde
- Vergunningen
- Tegenstrijdige wetgeving

Bedrijfsverplaatsing

Type respondent	Voltooid	Gepland	Info
Verplaatste landbouwer Vlaanderen	8	0	Havenuitbreiding, PAS, landinrichting, sigmaplan
Verplaatste landbouwer Nederland	3	2	Landinrichting, ruilverkaveling
Derde partij Vlaanderen	3	1	Landbouworganisatie, private consultancy, VLM (focusgroep)
Derde partij Nederland	1	1	Lokale overheid, Provinciale overheid

- Onderzoeksvraag: Welke factoren liggen aan grondslag gepercipieerd succes/falen bedrijfsverplaatsing?

Nodig voor realisatie

- Mentaliteitswijziging
- Economische haalbaarheid verzekeren
- Opleiding en begeleiding voorzien
- Aangepaste wetgeving – vergunningsverlening
- Aandacht voor de aanpasbaarheid en transformeerbaarheid bij bedrijfsvoering en beleid